

Kirjoittamisen opettamisesta lukiossa (A-englanti)

Vuokko Vuori-Barry
Kangasalan lukio

Vieraskielinen kirjallinen viestintä on aina erityisen vaativa haaste. Peruskoulusta lukioon siirtyvälle oppilaalle vieraskielinen kirjoitustehtävä on usein vaikea kahdesta syystä: oppilas on tottunut, on hänellä on kielivaikeuksia. Näiden lisäksi on voitettava vielä itse kirjoitustilanteen yksinäisyyden aiheuttamat psykologiset vaikeudet, joita kuitenkin voidaan tuntuvasti helpottaa kirjoitelman sisältöä pohjustavalla avorivihityöskentelyllä ja / tai kirjoitustilanteen tunnelmaa virittävillä suggestopedisillä keinoilla.

Lukion oppilas ei joudu kirjoitustehtävän eteen suinkaan kylmiltään, vaan sitä edeltää kieliaineksen huolellinen opetus ja runsas harjoittelu. Nimenomaan suullinen harjoittelu luontuu hyvin ensimmäisten kurssien aiheisiin, ja myöhemmissä kurssissa on omaehtoisen kirjoittamisen pohjana etupäässä runsas tekstin luku ja analyysi. Kirjoitus- ja koekirjoittelmat ovat siten luonteva ja kiinteä osa kieliluokan työtä: kirjoittaminen integroituu läheisesti kaikkeen muuhun työhön, myös suulliseen viestintään, ei sen kalpeana kopiona, vaan omana erityistä harkintaa ja viimeistelyä vaativana viestintämuotona, jossa - toisin kuin puheessa - väylä lukijaan on kokonaan ja ainutkertaisesti käytetyn kielen varassa. Tämä asettaa väistämättä oikeakielisyydelle napakat vaatimukset. Erityisesti lukion päättövaiheessa kommunikatiiviseen kompetenssiin kuuluu myös suhteellisen tiukka lingvistinen korrektilisuus, jonka saavuttamiseksi joudutaan tekemään paljon ja usein ankarakin työtä.

Lukion päättövaiheen tason saavuttamiseksi kirjoittamista harjoitellaan pitkäjänteisesti ja järjestelmällisesti kautta koko lukion. Kyllästymisen estämiseksi ja työn keventämiseksi on onneksi mahdollista tehdä harjoitusohjelmasta vaihteleva ja eriyttävä valiten melkein lukemattomista harjoitusmuodoista kulloinkin sopivin, lähtien tiukimmin kontrolloiduista kirjallisen tuottamisen muodoista, kuten sanelusta, yhteenvedon laatimisesta ja tulkintakäännöksestä yhä vapaampiin ja itsenäisempiin tuotoksiin, kuten kuvasta kirjoittamiseen, runoihin ja kirjallisuusanalyysiin, joissa emotionaalinenkin taso tulee helpommin mukaan kirjallisen viestin sisältöön, tunnelma ja tunteet, elämykset ja joskus jopa huumorikin välittyvät lukijalle tuoden tervetullutta vaihtelua usein kovin asiapitoisten kirjoitelmien pitkään jonoon. Heikkokin kirjoittaja tuntee olonsa suhteellisen turvalliseksi, kun kirjallisen työn suunta etenee vähitellen ohjatusta vapaampaan ja ryhmä- ja parityöstä yksilötyöhön. Sen sijaan hyvä kirjoittaja tarvitsee inspiroitukseen tyydytystä tuottavaan yksilölliseen kirjoittamiseen otsikoita, jotka mahdollistavat vapaan, luovan kirjoittamisen. Näiden oppilaiden kannalta lienee oikeutettu toivomus, että vapaa otsikko säilyisi myös tulevaisuuden ylioppilaskirjoituksissa.

Onnistunut kirjoitustehtävä on laadittu niin, että oppilas voi helposti muodostaa mielikuvan lukijasta, ymmärtää selvästi, kenelle hänen tulee kirjoittaa, mistä ja missä tarkoituksessa. Erittäin usein kirjoitustehtävä on mahdollista laatia siten, että oppilas voi ja saa kirjoittaa omana itsenään. Jos taas realistinen kirjoitustehtävä

ei ole mahdollinen tai luonteva, rooliileikki tuo mukavaa vaihtelua ja tarjoaa mahdollisuuden helpottavaan, joskus jopa terapeutiseen irtaantumiseen omasta minästä. Kirjoitustilanteen viestinnällisyyden ja kokonaisvaltaisuuden muistaen ei ole vaikeaa tehdä kieliopillisista eikä lauseopillisistakaan harjoitustehtävistä mielekkäitä harjoituttakaan ko. asiaa pienen kokonaisen viestinnällisen tekstin kehyksessä, esim. konjunktioiden käyttöä harjoiteltaessa tai testattaessa lienee tarkoituksenmukaisempaa antaa täydennettäväksi vaikkapa kirje, josta konjunktiot on aukotettu pois, kuin panna oppilas yhdistelemään irrallisia lauseita toisiinsa.

Kirjoitetun kielen ominaispiirteiden ja keinojen (liite 1) opetus on avuksi jo kirjoittamisen harjoittelun alkuvaiheissa. Oppilaalle korostetaan oikeinkirjoituksen ja välimerkkien kommunikatiivista merkitystä, kappalejaon olennaisuutta kirjoittajan ajatusten tehokkaalle ilmaisulle, josta käsialan luoman vaikutelman tärkeyttä. Hänelle opetetaan keinot sidosteisen kielen luomiseksi ja tähdennetään kirjoitetun kielen lyhyyttä ja tiiviyyttä puheeseen verrattuna. Näin motivoidaan tuore kirjoittaja ohjeituudessa pysymiseen, sisällön tärkeiden asioiden huolelliseen valintaan ja turhien karsintaan. Hyvään vieraskieliseen kirjoitelmaan päästään keskiverto-oppilaan kanssa yleensä vasta sisältösuunnitelman, kirjoitetun konseptin kriittisen tarkastelun, virheiden korjaamisen, hionnan ja uudelleenkirjoittamisen pitkän tien kautta. Vaikeimpia tehtäviä on saada oppilas suostumaan kirjoitelmansa tarkastamiseen, oppimaan virheiden etsimistä ja tunnistamista ja uskomaan uudelleenkirjoittamisen ja viimeistelyn arvoon. Virheiden tunnistamiskykyä on hyödyllistä pyrkiä kehittämään johdonmukaisesti kaikilla mahdollisilla keinoilla jo alusta alkaen esim. kohdistamalla korrektyyden vaatimus kerrallaan koskemaan vain muutamia asioita, jotka siten on suhteellisen helppo tarkistaa omasta tai toverin tuotoksesta, tai kehittämällä virheiden merkintätapaa vähitellen yhä niukemmaksi (vrt. Byrne s. 133). Myös +merkkien käyttöä ohjaa oppilasta tietoisemmin tarkastelemaan käyttämänsä kielen rakenteita ja sanastoa. Selkeää palaute myös edistymisestä, siitä mitä kirjoittaja jo osaa kaikista, ehkä lukuisistakin virheistään huolimatta, on elintärkeää rohkaisua ja kannustusta eteenpäin ponnistelemiseksi.

Kirjoittamisen harjoittelu etenee lukion alkuvaiheesta päättövaiheeseen siten, että I luokalla totutellaan kirjoittamaan ja vahvistetaan kieliainesta kertaamalla perusrakenteita. II luokalla opitaan kieliopin pääannos ja kolmen kurssin erikoissanasto, suuri osa siitä aktiiviseksi sanastoksi. III luokalla tarkennetaan oikeakielisyyttä kertaamalla rakenteita ja viimeistellään kirjoitelman rakennetta, tyyliä, välimerkkejä jne. Liite 2 selvittää kirjallisen tuottamisen välitavoitteet yksityiskohtaisemmin ja mainitsee esimerkkejä kirjalliseen viestintään soveltuvista kurssisisällöistä. Tämän johdonmukaisen harjoitusohjelman läpikäynyt oppilas on ainakin tottunut kirjoittamaan, sillä hän on joutunut kirjoittamaan paljon: osa on saattanut olla aika mekaanista kirjoittamista, suuri osa funktionaalista, mutta osa myös luovaa kirjoittamista. Kirjoittamisen määrä ja kirjoitustilanteeseen tottuminen ovat antaneet oppilaalle itseluottamusta kirjoittajana. Lisäksi, jos hän on oppinut kurssien keskeiset rakenteet ja sanat, hänelle on kehittynyt kieliopillinen ja sanastollinen suoriutumiskompetenssi, jonka avulla hän itseluottamuksensa tukemana selviytyy hyvinkin erilaisista kirjoitustehtävistä. Kun lisäksi oppilaassa lukion aikana tapahtunut kasvu ihmisenä heijastuu esseen sisältöön kypsyneempinä ajatuksina, hän on parhaassa tapauksessa saavuttanut tavoitteen. Kielestä on tullut kirjallisen viestinnän väline, ja onnellisimassa

tapauksessa, kielenkäytön persoonallistumisen tapahduttua, itseilmaisun väline.

Kirjallisuuslähteitä

Byrne, D.1979. Teaching Writing Skills, Longman Handbooks for Language Teachers, London: Longman

White, R.V.1980. Teaching Written English, Practical Language Teaching, (Editors Geddes M. & Sturtridge G.) London: Heinemann

Gordon I. 1967. Practical Letter-Writing, London: Heinemann

KIRJOITTAMISEN USKONKAPPALEITA

1. *Kirjoittaminen on vaikeaa.*
2. *Kirjoitustilanne on yksinäinen.*
3. *Kirjoitustehtävää tulee edeltää kieliaineksen opettava suullinen harjoittelu ja / tai tekstin luku ja analyysi.*
4. *Kirjoittamisen harjoittelun tulee luontevasti integroitua muuhun opetukseen.*
5. *Kirjoittaminen on viestintää.*
6. *Harjoitusohjelman oltava systemaattinen, pitkäjänteinen ja eriyttävä.*
7. *Harjoitusmuotojen oltava vaihtelevia.*
8. *Kirjoitustehtävien tulee olla realistisia ja selkeitä.*
9. *Kirjallisen tuottamisen suunta ohjattava vapaaseen, ryhmä- ja parityöistä yksilötyöhön.*
10. *Kirjoittaminen on kokonaisvaltaista.*
11. *Kirjoittajaa ohjattava kriittiseen asenteeseen, virheiden korjaamiseen ja uudelleen kirjoittamiseen.*
12. *Kirjoitetun kielen, tekstin, ominaispiirteet ja keinot opetettava.*
13. *Kirjoittamisen tulosta kunnioitettava.*
14. *Kirjoittajan saatava tuntee edistytvänsä.*
15. *Kommunikatiiviseen kompetenssiin kuuluu myös lingvistinen konnektisuus.*

Liite 1.

K I R J O I T T A M I N E N / Ohjeita aloittelevälle kirjoittajalle

1. Lukija ei läsnä kysymässä ja tarkistamassa, reagoimassa. → Kielen selkeys ja ymmärrettävyys.
2. Vain kirjoitetut sanat kommunikaatioväylä lukijaan. → Huolellinen suunnittelu, korrektilisuuden tavoite, virheiden korjaaminen ja uudelleen kirjoittaminen
3. Kirjoitetun kielen, tekstin omat "konstit"
Grafologiset keinot. oikeinkirjoitus, välimerkit, kappalejako
Retoriset keinot.
loogiset keinot, esim.

KIELEN SIDOSTEISUUS
Kohesio

kieliopilliset keinot,

leksikaaliset keinot, esim.

in addition, besides
however, on the contrary
compared with, such as
first(ly), finally, then
in all, on the whole, in short
after, before
for that reason, accordingly
in other words, rather
as far as ... is concerned
esim. John and Mary ... Their friends...
He left the following day. He knew then..
Some students work all night. This ...
Thieves broke into a shop...
The thieves entered the shop ...
These train services are not used
very much by commuters. As a rule,
commuters tend to travel much earlier.
These cars were first made in 1972.
When they were first produced ...
Seven people have been arrested.
The arrests were made last night.

4. Kirjoitettu teksti lyhyttä, tiivistä, kurinalaista.
5. Kirjoittamisen tyylejä on useita riippuen siitä, kenelle kirjoittaa ja miksi.
6. Viestintätilanne. Mitä? Kenelle? Miksi?
7. Kirjoitettu teksti ei ole välttämättä asiapitoisen kuulvaa, vaan se kuvaa myös elämyksiä, tunteita. Huumorikin välittyy tekstin avulla.
8. Kirjoittamistehtävä vasta piste i:n päällä.
Se nivoutuu tiiviisti muuhun kielen oppimiseen.
Suullinen harjoittelu → opitun kieliaineksen vahvistaminen
Tekstin luku ja analysointi → johdonmukainen, yhtenäinen, viestivä kirjoitelma
9. Tutki virheesi ja korjaa. Tutki myös +:lla merkityt kohdat. Kirjoita koko esse uudelleen puhtaaksi. Tallenna.
10. Lue omia puhtaaksikirjoitettuja esseitäsi. Lue tovereiden esseitä.

TEKSTINLUKU JA KUUNTELU
SISÄLTÖJEN INTEGROITUMINEN MUIHIN AINEISIIN

SUULLINEN
HARJOITTELU

FISSAALLISEN TUOTTAMISEN VÄLITÄYVOITTEET (EMA)

Liite 2.

KIRJALLINEN TUOTTA-
MINEN KUNSSIKOKOON
OSANA

	I	II	III
	EMA 1	EMA 4	EMA 8
	LÄHIVYPERIESTÖ OHJEET, VIERSTIT DIALOGI KORTTI, KIRJE VAPAA-AIKA * KIRJE	YHTIÖSIKUNTA OHJATTU SELOSTUS OMAKOHTAINEN KÄNNÄNOTTO	MAAILMAN KANSAT *
	oma itse, koti, koulu, kotipaikka	avoillitko vaihkehtoläsketlede euhanasia nuorisoiikollisuus asuninen poliilitinen järj. kirko, sos. turva	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat
	EMA 2	EMA 5	EMA 7
	VAPAA-AIKA * KIRJE	TEKNOLOGIA SELOSTUS/REFERAATTI KÄNNÄNOTTO RAPORTTI	LUONTO * KIRJOITELMA
	matka/Interrail harrastus kesätyö ammattikvaukaka uranvalinta	tiiteensioja, niiden saavutuksia ja edustajia tietojen käsittely joukkotiedotusvälineet avaruus	luonnonsuojelu energian lähteet väestöngelma jätsöngelma luontoon liittyyvä harrastus/esteetti. kokeminen Suomen luonto
	EMA 3	EMA 6	EMA 9
	TYÖELÄMÄ HAKUKIRJE OMALEIKKERTÄ	KULTTUURI * VAPAA, LUOVA ESSEE	MAAILMAN KANSAT *
	perusteellinen saana- kollinen ja rakent. pohjustus eri työtöpojen nivominen ynt. kirj. harjoittelun integroituminen muuhun opetukseen	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	vakavien globaalisten ongelmien pohdinta
	EMA 4	EMA 7	EMA 8
	YHTIÖSIKUNTA OHJATTU SELOSTUS OMAKOHTAINEN KÄNNÄNOTTO	LUONTO * KIRJOITELMA	MAAILMAN KANSAT *
	avoillitko vaihkehtoläsketlede euhanasia nuorisoiikollisuus asuninen poliilitinen järj. kirko, sos. turva	luonnonsuojelu energian lähteet väestöngelma jätsöngelma luontoon liittyyvä harrastus/esteetti. kokeminen Suomen luonto	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja
	EMA 5	EMA 6	EMA 7
	TEKNOLOGIA SELOSTUS/REFERAATTI KÄNNÄNOTTO RAPORTTI	KULTTUURI * VAPAA, LUOVA ESSEE	LUONTO * KIRJOITELMA
	tiiteensioja, niiden saavutuksia ja edustajia tietojen käsittely joukkotiedotusvälineet avaruus	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	luonnonsuojelu energian lähteet väestöngelma jätsöngelma luontoon liittyyvä harrastus/esteetti. kokeminen Suomen luonto
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja
	EMA 6	EMA 7	EMA 8
	KULTTUURI * VAPAA, LUOVA ESSEE	LUONTO * KIRJOITELMA	MAAILMAN KANSAT *
	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	luonnonsuojelu energian lähteet väestöngelma jätsöngelma luontoon liittyyvä harrastus/esteetti. kokeminen Suomen luonto	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja
	EMA 7	EMA 8	EMA 9
	LUONTO * KIRJOITELMA	MAAILMAN KANSAT *	MAAILMAN KANSAT *
	luonnonsuojelu energian lähteet väestöngelma jätsöngelma luontoon liittyyvä harrastus/esteetti. kokeminen Suomen luonto	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja
	EMA 8	EMA 9	EMA 10
	MAAILMAN KANSAT *	MAAILMAN KANSAT *	MAAILMAN KANSAT *
	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat	kansallinen identilteetti kehilymaat ihmisarvo ja rotuongelmat
	erityissanasto alvoriini sisällön pohjustamiseksi	kirjallisuus elokuva teatteri musiikki	oma tulkinta elämyksitoisuus oma runoja novelleja